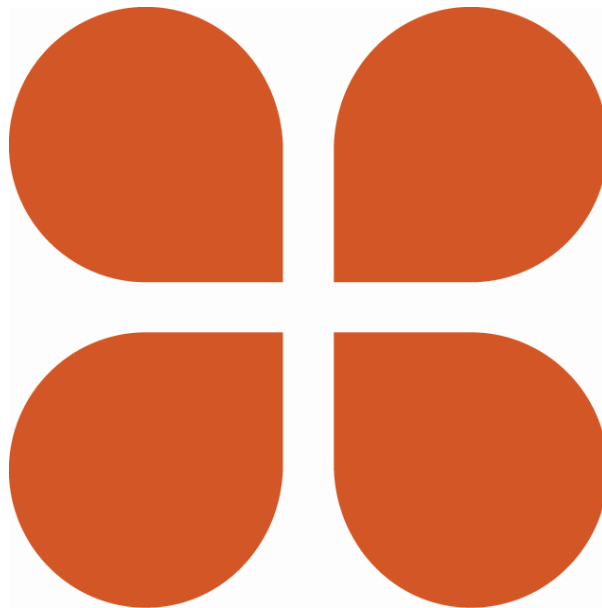

Rapport från Riksantikvarieämbetet

Kulturarvskraft!

**Riksantikvarieämbetets strategi för
regional tillväxt 2011-2013**

Innehåll

Var är vi nu och vart vill vi?	4
Nulägesbeskrivning 2010	5
Vision 2020 och Riksantikvarieämbetets huvudstrategier	8
Strategimål 2011-2013	9
Så här ska det gå till!.....	11
Strategiska samarbeten och sektorssamordning	11
Regionala dialoger och allianser	11
Se kulturarv som infrastruktur för utveckling	11
Bidra till innovationssystem	12
Synergier mellan finansieringsinstrument.....	12
Söka internationella samarbeten	13
Forskning och kunskapsöversikt	13
Samhällsfrågeorienterad process.....	14
Förväntade effekter	14
Risikanalys	15

Var är vi nu och vart vill vi?

I regleringsbrevet för 2010 har Riksantikvarieämbetet fått i uppdrag att ta fram en långsiktig intern strategi som ska vägleda myndigheten i dess arbete med regionala tillväxtfrågor. Strategin ska grunda sig på förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete samt på Nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013. Eftersom flera myndigheter delar samma uppdrag har Riksantikvarieämbetet valt att samråda med berörda kulturmyndigheter¹.

Riksantikvarieämbetet har tidigare arbetat med olika strategier² för myndighetens arbete inom regional tillväxt, vilka alla nu samlas i föreliggande strategi. Avsikten är att Riksantikvarieämbetet ska ta fram handlingsplaner, gärna i samverkan med andra myndigheter och organisationer, för att nå de uppställda målen i denna strategi. I detta ryms även att ta fram en kommunikationsplan. Strategin kommer att finnas tillgänglig på svenska och engelska och följs upp och utvärderas enligt myndighetens ordinarie process för verksamhetsstyrning. Det förväntade resultatet av strategin är att det ska finnas ett strategiskt arbete kring kulturarv och regional tillväxt på nationell nivå samt att strategin ska ge en kännedom om och en samlad bild av Riksantikvarieämbetets arbete inom regional tillväxt.

Riksantikvarieämbetets tidigare uppdrag har medfört en ökad kunskap om och förståelse för andra politikområdets mål och prioriteringar samt en ökad förståelse för regionala förutsättningar. Uppdragen har också medfört att Riksantikvarieämbetet byggt upp en nära samverkan med andra myndigheter både inom och utanför kulturområdet, men också med landsting och regioner. Även det sedan tidigare etablerade samarbetet med länsstyrelserna har utvecklats. Riksantikvarieämbetet har även anpassat sin organisation, breddat sin omvärldsbevakning och avsatt personella resurser för myndighetens medverkan i samhällsprocesser beträffande regionalt tillväxtarbete. Dock har behoven och önskemålen på Riksantikvarieämbetets medverkan i olika sammanhang vuxit så starkt att myndigheten har behövt göra hårda prioriteringar.

¹ Riksarkivet, Statens Kulturråd och stiftelsen Svenska filminstitutet

² Inkluderar även den matris som utformats enligt LFA-metoden för Riksantikvarieämbetets strategiska arbete med regional tillväxt

Nulägesbeskrivning 2010

Riksantikvarieämbetets uppdrag och direktiv

De kulturpolitiska målen ligger till grund för Riksantikvarieämbetets arbete. Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken: främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor, främja kvalitet och konstnärlig förnyelse, främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas, främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan inom kulturområdet samt särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Enligt förordningen (2007:1184) med instruktion för Riksantikvarieämbetet ska myndigheten i sitt ansvar för frågor om kulturmiljön och kulturarvet särskilt verka för ett försvarat och bevarat kulturarv samt ett hållbart samhälle med goda livsmiljöer. I detta ingår att verka för att kulturvärdena i bebyggelsen och i landskapet tas till vara, samt att bevaka kulturmiljöintresset vid samhällsplanering och byggande. En annan viktig del i förordningen är att Riksantikvarieämbetet ska följa det regionala kulturmiljöarbetet, stödja länsstyrelserna och de regionala museerna och verka för ökad kunskap grundad på forskning och samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor, och förmedla kunskap inom sitt verksamhetsområde³.

I Riksantikvarieämbetets inriktningsdirektiv för 2011 lyfts följande trender fram från myndighetens omvärldsanalys, som alla mer eller mindre påverkar Riksantikvarieämbetets strategiska arbete med regional tillväxt:

- Kraven ökar på att myndigheter ska samverka
- Ansvar ökar på regional och lokal nivå för kulturpolitikens genomförande
- Kulturen lyfts allt mer fram som betydelsefull för utveckling och tillväxt
- Människors relation till landskapet förändras
- Klimatfrågan får allt större genomslag i politiken och samhället
- Fler är delaktiga i kunskapsproduktionen
- Kulturarvet blir allt mer mångfaldigt

I Tänka i tid – Riksantikvarieämbetets strategi för 2011-2013 för utveckling av myndighetens verksamhet, anges att myndigheten ska öka kunskapen och insikten om kulturarvets

³ Förordningen (2009:1564) om ändring i förordningen (2007:1184) med instruktion för Riksantikvarieämbetet

betydelse för människors livsmiljö genom att ha överblick över tillståndet i kulturmiljön och kulturarvsarbetet, utveckla och hantera styrmedel, metoder och system, samverka och föra dialog samt samla in och tillgängliggöra kulturarvsinformation. Visionen *Tänka i tid* uttrycker Riksantikvarieämbetets ansvar för tidsperspektiv och sammanhang i ett samhälle som ständigt förändras. Framåtriktad samverkan med en mångfald av aktörer bidrar till att kulturarvet bevaras, används och utvecklas. Hänsyn till kulturarvet präglar arbetet för en hållbar samhällsutveckling och bidrar till genomtänkta och långsiktiga beslut om hur framtidens samhälle utformas.

I Riksantikvarieämbetets regleringsbrev för 2010 finns flera uppdrag som på olika sätt bidrar till regional tillväxt. Här kan nämnas arbetet med att - som en fortsättning på den fördjupade samverkan mellan kulturpolitiken, näringspolitiken och den regionala tillväxtpolitiken - utveckla och medverka i insatser för att främja kulturella och kreativa näringar, redovisa genomförda och planerade insatser som har betydelse för turistnäringen i Sverige och förvalta och vidareutveckla den digitala infrastruktur som skapats genom K-samsök. Riksantikvarieämbetet ska även delta i samarbete på europeisk nivå inom området och utveckla möjligheterna att leverera material till det europeiska digitala biblioteket, Europeana. Riksantikvarieämbetet ska vidare samverka med Statens konstråd i denna myndighets samordningsuppdrag att vidareutveckla och stärka en helhetssyn i planeringen och gestaltningen av offentliga miljöer. Även Boverket och Arkitekturmuseet ska vara samverkansparter i detta uppdrag. Vidare ska Riksantikvarieämbetet följa upp och främja kulturarvsprojekt inom EU:s strukturfondsprogram och Landsbygdsprogrammet men även EU:s ramprogram Kultur 2007 (Kulturkontaktkontoret).

Vidare har Riksantikvarieämbetet i uppdrag att tillsammans med Boverket, Formas och Arkitekturmuseet medverka till en ökad samverkan inom miljö- och kulturpolitiken i syfte att bland annat stärka förutsättningarna för en hållbar stadsutveckling. Andra relevanta uppdrag är arbetet att utveckla Riksantikvarieämbetets publika verksamhet såväl som hanteringen av bidrag till kulturmiljövård. Riksantikvarieämbetet har även tillsammans med länsstyrelserna utarbetat ett program för hur ett fördjupat och samordnat arbete mellan myndigheterna ska bidra till att stärka det offentliga kulturmiljöarbetet.

Riksantikvarieämbetet är genom flera internationella aktiviteter involverat i verksamheter med anknytning till regional tillväxt i bred bemärkelse, som arbetet inom nätverket KreaNord, nordiska projektet Natur och Kultur som resurs för hållbar utveckling och tillväxt, World Urban Forum 5 i Rio, Expo 2010 i Shanghai, Östersjösamarbeten samt i arbetet med Världsarvskonventionen, Konventionen om skydd av immateriellt kulturarv och Europeiska landskapskonventionen.

Riksantikvarieämbetet har anordnat och medverkat i ett antal konferenser och seminarier som syftat till erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling kopplat till regional tillväxt. Flera studier av regional tillväxt har dessutom finansierats genom Riksantikvarieämbetets FoU-program. Riksantikvarieämbetet har under de senaste åren även genomfört uppföljningar av kulturarv inom regional tillväxt samt medverkat i uppdrag som rört samordning av det regionala tillväxtarbetet.⁴

Regionala tillväxtpolitiken

Riksdagen beslutade 2008 om en ny regional tillväxtpolitik.⁵ Målet för den regionala tillväxtpolitiken är att skapa utvecklingskraft i alla delar av landet med en stärkt lokal och regional konkurrenskraft. Den regionala tillväxtpolitiken bygger både på individers handlingskraft och på ett stärkt lokalt och regionalt ansvar och inflytande över statliga tillväxtresurser. Europeiska unionens sammanhållningspolitik är en integrerad del i den regionala tillväxtpolitiken.⁶ Det nationella strukturfondsprogrammet och de regionala strukturfondsprogrammen är instrumenten för genomförandet av sammanhållningspolitiken⁷ och stora delar av genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen⁸. År 2010 presenterade även Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) en så kallad Territorial Review av Sverige, ett centralt underlag för dialog med lokala, regionala och nationella aktörer om det framtida gemensamma arbetet för att främja regional tillväxt. Rekommendationerna där var bland annat att stärka kommersialiseringen av forskning, integrera sektorsunderlag bättre i regionala planeringen samt stärka de regionala utvecklingsprogrammen.⁹

En förutsättning för att skapa utvecklingskraft i alla delar av landet är att politiken är hållbar. Det handlar om att den ska bidra till att nuvarande och kommande generationer kan erbjudas sunda sociala, ekonomiska och miljömässiga förhållanden¹⁰ genom att bygga

⁴ Sektorssamordningsuppdraget 2003, RUP-metodutvecklingsuppdraget 2004-2005, Tematiskt myndighetssamarbete 2007-2009

⁵ Budgetpropositionen för 2008, utgiftsområde 19 Regional utveckling (prop.2008/09:1, bet.2008/09:NU2, rskr.2008/09:139).

⁶ Regeringens skrivelse 2009/10:221 Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning

⁷ Där *Investing in Europe's Future- fifth report on economic, social and territorial cohesion* (KOM 2010) är öppen för konsultation till och med 20110131

⁸ Skr 2009/2010:159 Genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen

⁹ OECD Territorial Reviews: Sweden, 2010

¹⁰ Skr 2009/10:221 Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning

samhället hållbart, stimulera en god hälsa på lika villkor, möta den demografiska utmaningen samt att främja en hållbar tillväxt.¹¹

De nationella dokument som styr det regionala tillväxtarbetet är förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete samt Nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013. I förordningen finns bestämmelser om regionalt tillväxtarbete, regionala utvecklingsprogram och statliga myndigheters roll i det regionala tillväxtarbetet. Nationella prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet tydliggörs i strategin och avser innovation och förnyelse, kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, tillgänglighet samt strategiskt gränsöverskridande samarbete.

Kulturens betydelse för hållbar regional tillväxt förtydligades i propositionen En politik för tillväxt och livskraft i hela landet¹² samt genom att kultur och kreativitet utpekades som ett av områdena av strategisk betydelse för regional tillväxt¹³. Det senare preciserades i regeringens Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar¹⁴. Kulturmiljöer lyfts även särskilt fram inom regeringens strategi för landsbygdsutveckling¹⁵.

Vision 2020 och Riksantikvarieämbetets huvudstrategier

Visionen för Europas ekonomi enligt EU 2020-strategin¹⁶ vilar på tre av varandra beroende prioriteringsområden:

- Smart tillväxt – utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation (främja kunskap, innovation, utbildning och ett digitalt samhälle)
- Hållbar tillväxt – främja en koldioxidsnål, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi (göra vår produktion mer resurseffektiv och samtidigt öka konkurrenskraften)
- Tillväxt för alla – stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning (öka deltagandet på arbetsmarknaden, höja kompetensen och stärka fattigdomsbekämpningen)

¹¹ Skr 2005/2006:126 Strategiska utmaningar – en vidareutveckling av svensk strategi för hållbar utveckling

¹² Prop. 2001/02:4

¹³ Budgetpropositionen för 2008, utgiftsområde 19 Regional utveckling (prop.2008/09:1, bet.2008/09:NU2, rskr.2008/09:139)

¹⁴ Näringsdepartementet och Kulturdepartementet Promemoria 2009-09-16 Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar

¹⁵ Skr 2008/2009:167 En strategi för att stärka utvecklingskraften på landsbygden

¹⁶ COM (2010) 2020 final EU 2020 – a strategy for smart, sustainable and inclusive growth

Samtidigt är kulturarv en drivande kraft inom regional tillväxt och Riksantikvarieämbetet är den nationella myndigheten med ansvar för att kulturarvet beaktas och tas tillvara som en resurs i en hållbar samhällsutveckling. Riksantikvarieämbetet ska öka kunskapen och insikten om kulturarvets betydelse för människors livsmiljö, där kulturarvsarbetet bidrar med tidsperspektiv och sammanhang i ett ständigt föränderligt samhälle. Fördjupad samverkan stärker humanistiska och historiska perspektiv och bidrar till öppenhet och kulturell mångfald. Samarbetet med andra myndigheter och aktörer är en förutsättning för hållbar regional tillväxt.

Med bakgrund av ovanstående avsnitt har Riksantikvarieämbetet formulerat följande huvudstrategier för myndighetens arbete med regional tillväxt. De bidrar i sin tur till en balans mellan ekonomisk, social och miljömässig utveckling och visar att Riksantikvarieämbetet är en stark aktör inom regionalt utvecklingsarbete.

- Föra fram humanistiska och historiska perspektiv i regionalt utvecklingsarbete
- Föra fram att kulturarv är en grundläggande resurs för ett hållbart samhälle
- Verka för en helhetssyn på landskap
- Verka för en breddad samverkan inom regionalt utvecklingsarbete
- Samordna tillgänglig och användbar kulturarvsinformation, så fritt och enkelt som möjligt
- Bidra till aktuella och relevanta planerings- och kunskapsunderlag

Strategimål 2011-2013

Strategimålen är förutom utifrån Nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007- 2013 även formulerade med tanke på myndighetens ansvar att ha överblick över tillståndet i kulturmiljön och kulturarvsarbetet, hantera och utvärdera styrmedel, metoder och arbetssätt, samverka och föra dialog med andra samhällsaktörer samt att samla in och tillgängliggöra kulturarvsinformation. Strategimålen är formulerade för att visa vad Riksantikvarieämbetet vill uppnå inom regional tillväxt 2011-2013 samt identifiera vilka insatser som krävs för att nå dit.

Innovation och förnyelse

- Riksantikvarieämbetet har en analysmodell för kulturarvsentreprenörer, vilken används för ökad kunskap om kulturarvsföretagande och för att öka relevansen i myndighetens entreprenörskapsfrämjande insatser

- Riksantikvarieämbetet har genom sin samlade roll kulturarvsområdet utvecklat och tillhandahåller användbar information och infrastruktur för information om kulturarvet
- Riksantikvarieämbetet har bidragit till att utveckla inkubatorer för företagande inom kulturarvsområdet
- Riksantikvarieämbetet har i sin publika verksamhet utvecklat mötesplatser i syfte att utifrån kulturarv bidra till samverkan mellan myndigheter, forskning och utveckling, företagare och entreprenörer

Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud

- Riksantikvarieämbetet har utvecklat en systematisk uppföljning och metoder för utvärdering av arbetet med regional tillväxt och entreprenörskap kopplat till kulturarv
- Riksantikvarieämbetet har tagit fram ett förslag till hur entreprenörskap kan öka inom kulturarvsområdet, både inom befintliga verksamheter och inom relevanta utbildningar
- Riksantikvarieämbetet har genomfört en bred kompetensutveckling av medarbetarna för att svara upp mot de behov som ställs genom denna strategi
- Riksantikvarieämbetet har skapat former för en systematisk dialog och ett erfarenhetsutbyte kring kulturarv i regionalt tillväxtarbete

Tillgänglighet

- Riksantikvarieämbetet har i samverkan med andra aktörer initierat ett utvecklingsarbete kring synsättet att landskap är en erkänd resurs i planerings- och förvaltningssammanhang i enlighet med den Europeiska landskapskonventionen
- Riksantikvarieämbetet har tydliggjort begrepp och systematik för kulturmiljöunderlag i samhällsplaneringen, vilken även inkluderar infrastruktur
- Riksantikvarieämbetet har genomfört satsningar för att kommunicera kulturarv och regional tillväxt

Strategiskt gränsöverskridande samarbete

- Riksantikvarieämbetet har samverkat med olika aktörer kring UNESCO- och Europarådets konventioner för att skapa ytterligare förutsättningar för regionalt utvecklingsarbete
- Riksantikvarieämbetet har utvecklat samarbetet med de europeiska och nordiska aktörerna inom både kulturarv och regional tillväxt

Så här ska det gå till!

Utgångspunkterna är att Riksantikvarieämbetet ska initiera samarbeten, underlätta kontakterna mellan kulturarvsaktörer och aktörer inom regional tillväxt samt delta i styrgrupper och referensgrupper. Riksantikvarieämbetet ska även ha bevakning av aktuella frågor inom området samt anta en öppenhet för satsningar inom kulturarvsområdet kopplat till regional tillväxt och vice versa.

Strategiska samarbeten och sektorssamordning

Utgångspunkten är att ju bättre en aktivitet eller ett område kan kopplas till sin omvärld desto mer hållbar är den. Riksantikvarieämbetet ska därmed ha ett aktivt och strategiskt arbete med befintliga och nya samarbetspartners. I rollen som mellanhand ska Riksantikvarieämbetet även medverka till att andra aktörers samarbeten ska ha ökat. Ett exempel är att delta i och arrangera kompetensutveckling för egna personalen och andra aktörer. För att nå detta ska Riksantikvarieämbetet ha gjort en översyn och utvärderat befintliga samarbetsområden och samarbetspartners.

Regionala dialoger och allianser

Inom arbetet med handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar genomfördes 21 regionala dialoger hösten 2010, av vilka Riksantikvarieämbetet deltog i 17. Företrädarna kom främst från region eller landsting, men även länsstyrelser fanns bland deltagarna. Resultaten från dessa regionala dialoger kommer att utgöra en viktig utgångspunkt i det fortsatta arbetet med de kulturella och kreativa näringarna.

Arbetet med den nya samverkansmodellen är en central utgångspunkt för arbetet med regional tillväxt. Riksantikvarieämbetet ingår i samverkansrådet vid Statens Kulturråd. Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har dessutom utvecklat en särskild samverkansmodell för kulturarvsfrågor. Många frågor, exempelvis hanteringen av bidrag för kulturmiljövård, förvaltning av byggnader och landskap eller aktuella ställningstaganden och uppdrag, har betydelse för den regionala tillväxten.

Se kulturarv som infrastruktur för utveckling

För att kunna sätta samtiden i perspektiv krävs vissa referenspunkter, vilka kan utgöras av fysiska platser, kulturmiljöer, runt om i landet men även i form av kulturarvsinformation.

Genom att arbeta med kulturarv tillförs ett längre tidsperspektiv på tillväxt, något att ta lärdom av och finna hållbarhet i. Det är det som avses med Riksantikvarieämbetets vision Tänka i tid. Avsikten är att dåtiden ska vara en resurs för oss själva när vi väljer hur vi ska forma framtiden. Platsen och historiemedvetande har en stor betydelse för sociala sammanhang, förändring och utveckling. Men för att kulturarv ska vara en infrastruktur för regional tillväxt krävs att resursen, kulturarvet, också förvaltas och utvecklas, att det finns aktuella och tillgängliga kunskapsunderlag, fritt tillgänglig och användbar information samt utvecklade metoder och forskning inom området.

Bidra till innovationssystem

En hållbar tillväxt kräver nya kreativa lösningar och att genomtänkta avvägningar görs mellan ekonomiska, sociala och miljömässiga effekter. Insatser behöver genomföras som stimulerar innovativa miljöer över sektors-, lands- och länsgränser. Det finns flera sätt som kulturarv och Riksantikvarieämbetet kan bidra till innovationssystem, det vill säga öka samarbetet mellan näringsliv, forskning och utveckling, offentlig sektor, civilsamhället och politiska institutioner. Både kulturarv som område och Riksantikvarieämbetet som aktör kan mycket väl finnas i starka forsknings- och innovationsmiljöer, i projekt som ska öka kommersialiseringen av forskningsresultat eller i katalyserande mötesplatser. I Riksantikvarieämbetets uppdrag att förvalta och vidareutveckla den digitala infrastruktur som skapats genom K-samsök, som i sig är en stark forsknings- och innovationsmiljö, finns till exempel stora affärsmöjligheter och kan fungera som mötesplats. Genom kulturarv kan det även tillföras nya perspektiv på mångfalds- och hållbarhetsbegrepp och ett ökat kompetensflöde mellan näringsliv, forskning, natur, kultur och kulturarv kan till exempel bidra till att skapa attraktiva miljöer.

Den modell för analys av kulturarvsentreprenörer och kulturarvsföretagare som är under utarbetande inom Riksantikvarieämbetet kommer att kunna bidra till ökad kunskap om näringsens omfång, sysselsättning och affärslogik med mera. Denna modell kommer sannolikt möjliggöra betydligt mer företagsnära utvecklingsinsatser under den tid strategin omfattar. Det fortsatta arbetet bör ske i nära samarbete med berörda aktörer, som till exempel Tillväxtanalys, Tillväxtverket och Vinnova.

Synergier mellan finansieringsinstrument

När det gäller synergier mellan finansieringsinstrument är det viktigt med samverkan mellan de olika aktörerna som kan medverka till regional tillväxt. Riksantikvarieämbetet fördelar merparten av kulturmiljövårdsanslaget till länsstyrelserna som fattar beslut om hur medlen

ska fördelas. Riksantikvarieämbetet bedömer att kulturmiljövården arbetar aktivt med samfinansiering av angelägna projekt. Samfinansiering sker exempelvis med kommuner, länsarbetsnämnder, regionalekonomiska medel, bolag och stiftelser samt med EU:s fonder och program. Dessutom står brukarna/fastighetsägarna för en del av finansieringen. De under 2009 avslutade insatserna med medel för kulturmiljövård medfinansierades med cirka 163 miljoner kronor. Riksantikvarieämbetet har dock inga andra nationella program för att finansiera relevanta kulturarvsprojekt med koppling till regional tillväxt, varför sådana initiativ kan vara svåra att genomföra när det saknas medfinansiering från kulturarvsområdet. Genom de avsatta medlen för mäklarfunktion/nätverk/modeller för samverkan inom Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar har flera regioner dock sett möjlighet till att finna finansiering även till kulturarvsprojekt.

Söka internationella samarbeten

Internationella liksom nationella och regionala förhållanden ger förutsättningarna för regional tillväxt. Det är därför viktigt att bevaka, inspireras av och också påverka den internationella omvärlden. Internationellt arbete med dess verksamheter, mål, nätverk och ibland finansieringsmöjligheter är resurser att tillvarata. Riksantikvarieämbetet ska därmed inkludera regionalt utvecklingsarbete som en aspekt i myndighetens internationella arbete.

Riksantikvarieämbetet behöver förbättra den aktuella överblicken över de grupperingar och nätverk på europeisk nivå som idag hanterar frågor som relaterar till kulturarv. Genom en kartläggning och analys ska Riksantikvarieämbetet få bättre förutsättningar för att strategiskt söka fler internationella samarbeten för nätverksbyggande, omvärldsbevakning och erfarenhetsutbyte.

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det nordiska samarbetet stärker nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning och konkurrenskraft i ett globalt perspektiv. Riksantikvarieämbetet har varit och planerar att fortsätta vara aktiva inom nordiska projekt och nätverk för regional tillväxt. En ytterligare möjlighet är att bilda en referensgrupp mellan nordiska och baltiska kulturarvsmyndigheter för kulturarv i regional tillväxt.

Forskning och kunskapsöversikt

År 2002 genomförde Riksantikvarieämbetet en kunskapsöversikt i syfte att peka på befintlig forskning, klargöra samband mellan kulturmiljö, regional utveckling och tillväxt samt att

identifiera kunskapsluckor inom forskningen. Sedan dess har mycket hänt inom området varför Riksantikvarieämbetet ser ett behov av att ta fram en ny kunskapsöversikt över kulturarv och regional tillväxt. Riksantikvarieämbetet ska undersöka möjligheterna till att ta fram en gemensam översikt tillsammans med de andra kulturmyndigheterna och Naturvårdsverket.

Inom nuvarande FoU-program finansieras projekt som har fördjupat och utvecklat frågor kring regionalt utvecklingsarbete och kulturarvsturism. För det kommande FoU-programmet 2012-2016 kan sådan forskning komma att finansieras inom ramen för årliga utlysningar.

Samhällsfrågeorienterad process

Som en del i Riksantikvarieämbetets strategiarbete för utveckling av verksamheten genomförs ett antal projekt i syfte att förverkliga visionen och myndighetens strategiska mål. Ett av dessa projekt är Samhällsfrågeorientering, det vill säga en utveckling av myndighetens arbetssätt med fokus på ett antal samhällsfrågor. En sådan fråga bör kunna kopplas till regional tillväxt. Syftet är bland annat att bli mer effektiva i hur Riksantikvarieämbetet bidrar till att skapa värden i samhället, det vill säga fokusera verksamhetens samhällsnytta och också följa, utvärdera och redovisa den.

Förväntade effekter

- Ökad kunskap om kulturarv utanför myndigheten
- Breddad efterfrågan på kulturarvskompetens
- Fler kulturarvsentreprenörer
- Nya internationella samarbeten

- Flera exempel på hur kulturarv är en resurs i arbetet med regional tillväxt
- Tydlig och strukturerad samverkan mellan olika sektorsområden
- Nyanserade och brett belysta planeringsunderlag
- Färre administrativa hinder för mellansektoriella frågor

- Förbättrad intern och extern kommunikation om kulturarv och regional tillväxt
- Riksantikvarieämbetet har stärkt sin roll och arbetar mer strategiskt med regional tillväxt
- Ökad kompetens om regional tillväxt inom myndigheten

Risikanalys

Riksantikvarieämbetets arbete med regional tillväxt bygger på en humanistisk grund, människors delaktighet och mångfald. Det innebär bland annat att det måste finnas en balans mellan ekonomiska, sociala och miljömässiga värden. Utan denna värdegrund hotas det regionala utvecklingsarbetet. Samtidigt som det inte går att bortse från att det finns en del målkonflikter mellan kulturpolitiken och näringspolitiken, är Riksantikvarieämbetets grundläggande inställning att korsbefruktnings mellan politikområdena har potential till synergier som leder till ökad måluppfyllelse inom båda politikområdena. Detta ställer dock krav på en medvetenhet om att målkonflikter uppstår, och på att sådana kan hanteras, både inom kulturarvsområdet och inom den regionala tillväxtpolitiken.

En trend inom den regionala tillväxtpolitiken är att allt fler aktörer använder kulturarv och kulturmiljöer för att marknadsföra och profilera sig eller sina områden. En drivkraft bakom detta nyttoperspektiv på kultur och kulturarv är förhoppningarna om ökade intäkter för samhället i stort samt förbättrade inkomstmöjligheter för människor som lever och verkar i ett område. Med detta följer dels en risk för spridning av ytliga eller förenklade historieskrivningar, dels att det kan ske ett överutnyttjande av resursen. Samtidigt är det positivt att det kulturarv som lyfts fram blir mer känt bland allmänheten. Denna ökade tillgänglighet kan bidra till att höja intresset hos en individ och väcka hans/hennes kunskapsörst för att få veta mer. Först när värdena blivit förmedlade, gjorts förståeliga och satta i samspel med människor får de sin betydelse och mening. Det är en utmaning för Riksantikvarieämbetet att både stimulera ett nyttjande av kulturarvet som går utanför myndighetens inflytande och samtidigt nå de kulturpolitiska målen.

En annan konsekvens är att ett medvetet identitetsskapande utifrån kulturarv riskerar att fungera särskiljande mellan grupper och människor istället för att få en inkluderande funktion. Kulturpolitikens mål om allas rätt till kulturupplevelser och synen på kulturarv och kulturmiljö som kollektiva och gemensamma tillgångar vilka alltid ska kunna delas och vara tillgängliga för alla kan komma i konflikt med ett kommersiellt nyttjande eller skev tolkning av starkt konkurrenskraft. Relaterat till regionala och lokala tillväxtfrågor ligger det en utmaning i att hantera föreningen mellan privat nyttjande och gemensamma tillgångar. Utmaningen är att förändra synen på offentlig finansiering av kulturmiljöer. I dagsläget saknas i vissa fall resurser för att utveckla de miljöer som genererar stora värden i form av vinst eller goodwill, då nyttjandet av platsen inte är förbundet med ansvar för värden av miljön. Detta leder till paradoxen att den viktigaste tillgången, miljön, för en tjänst eller produkt inte får del av de vinster som den genererar. Hitintills har den typen av finansiering främst ansetts vara bidrag

till själva värden av kulturmiljön, en bild som rimligen bör kompletteras med synsättet att vård av kulturmiljöer även är investeringar för till exempel profilering av regionen eller för det näringsliv som använder platsen direkt eller indirekt i sin verksamhet.

Målkonflikter finns även i andra delar av det regionala utvecklingsarbetet. Erfarenheter från tidigare men även pågående samarbeten mellan kulturmyndigheterna har visat att det idag saknas medel för mellansektoriella frågor. De gränsöverskridande aktörer som söker stöd för utveckling och som går på tvärs mellan flera myndigheters sektorsansvar riskerar att inte uppmärksammas och därmed gå miste om medfinansiering. Det gäller inte minst landskapsfrågor.

En förutsättning för den regionala tillväxtpolitiken är att berörda aktörer har en aktiv samverkan, som på lång sikt kan innebära ett mer resurseffektivt arbetssätt. På kort sikt kan en samverkan innebära ökade kostnader i form av till exempel längre handläggningstid och beslutsprocess. Riktade uppdrag kan sätta press på myndigheterna att samverka på ett bättre sätt. Samtidigt är det uppenbart att olika myndigheter har olika tolkningar och traditioner av hur samverkan ska ske, men även hur samverkan ska prioriteras inom den egna myndigheten. Uppdrag kan även verka exkluderande för dem som inte fått motsvarande uppdrag. Det speglar att samverkan på nationell, regional och lokal nivå är beroende av den samverkan som ska ske inom regeringskansliet.

Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens Kulturråd och stiftelsen Svenska Filminstitutet har lång tradition av att samverka och företräder även varandra i övervakningskommittéerna för regionala strukturfonden. Samtidigt är myndigheterna i sin struktur och sina uppdrag mycket olika varandra, vilket lätt kan förbises om myndigheterna alltid ses som en egen gruppering. Riksantikvarieämbetet har visserligen starka kopplingar till kulturella och kreativa näringar, men ser samtidigt att kulturarv kopplat till regional tillväxt är mycket bredare än så, inte minst utifrån uppdraget om hållbar stadsutveckling eller insatser inom landsbygdsutveckling. Riksantikvarieämbetets arbete med regional tillväxt får inte reduceras till enbart kulturella och kreativa näringar.